



Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Balassa Imre*
Cím: *Egy ház volt egykor a
Kecskeméti utcán*

Forrás: *Magyarország*

Bp

(Hely)

1922. 4. 2.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Ol.)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Petőfi Sándor

Idő

1922

Személy

Egy ház volt egykor a Kecskeméti-utcán *)

— A Magyarországi írók társaságától —

A csillagfényes tavaszi éjszakán szembenállok az Egyetem-téri palotával. Azal, amelyik a Kaplony-utca sarkán alszik néhány szemeikkel. Balra az ódon Károlyi-ház kertjében halavány kiserterek sohajtoznak a tavaszi hold fényén és a barokk templomtoronyban éjféli kondít a harang borus, sejtelmes zengéssel. Finom hajnali köd ereszkedik az elhagyott utcára, mint a mesék fátyola. És a derengő, párák homályba beleomlik a hatalmas bérpalota, az egész modern térség eltűnik, elmerül valahová a Kaplony-utca is, hogy ne maradjon más, csak a grófi ház, a vén templom, meg egy hosszú, hosszú sárga épület, amely, mintha még nem lett volna itt az imént. Magas teteje van és a kapuból fölött széles kőszív. Ott áll a vén ház a régi helyén, ahonnan elmerült valahová a palota, — ott a régi Wenckheim-ház kísértete a Károlyi-palotához lapulva, ahogyan vagy nyolcvan évig élt.

... Ahol most az Egyetem-tér 5. számú nagy bérpalota modern kirakatait nézegeti a járókelő, ott volt a negyvenes években

a Wenckheim-ház. Akkor még nem hívták Egyetem-térnek a Kecskeméti-utca kiszélesedését. A magyar múlt egy csodálatos szerelme született ebben a régi pesti bérházban. Itt élt, itt halt meg Etelke, Petőfi tragikus szerelme, — itt borult rá sokogva a költő korán elhervadt

virágjára és itt írta a Cipruslombok versciklusának legszomorúbb strófáit. Abban a szobában, ahol a kedves teremtes szíve utolsó dobant.

Mintha látnánk a szőke, údearou, nyájasan mosolygó Csapó Etelkét, az »élénk, heves gyermeket, aki őszinte és nyílt minden tetteiben, forrón ragaszkodó, hűszívű«. Dns aranyhaja térdéig omlik, nagy égszín szeme csodálkozva néz a halavány, borzas, égőszemű vad fiúra, aki annyira más, mint a többi pesti gavallérok! Etelke arca rózsás, telt hófehér nyaka, piros keze-lába, nyúlánk termete pedig oly kedves és szűzies. Tizennégy éves múlt... Azt mondják, ha egész fényében ragyog a hold, álmában kikél ágyából és biztos léptekkel jár-kél a házban, mintha ébren volna...

Vachott Sándorék az emeleten laknak. Ide jár legkedvesebb barátjához a nyugtalanléti poéta. Itt megszeli, megnyílik a jószágos Vachott oldalán. Egész

*) Történelmi adatforrásul e cikk írójának egyrészt Vachott Sandorné Emlék-iratai szolgáltak, másrészt az a gyönyörű tanulmány, amelyet Ferenczy Zoltán a Cipruslombok szatorkiadásába írt. Nagy kár, hogy csupán egy négyszáz példányban megjelent és soha könyvtári forgalomba nem került kiadás sajátította ki ezt az értékes irodalomtörténeti munkát, amelynek filológiai része egészen uttóré jelentőséggel.



A nagy ház, mely a modern Kaplony-utca sarkán áll, melyen Petőfi is élt, és melynek falán a költő... 1922. 4. 2.

délután föl-alá járkálnak a szobában, műveiről beszélgetve. Néha beér hozzájuk Marika ifjasszony is, aki Tündér Ilona képét kelti föl a legtüzesebb magyar fantáziában. De itt lakik már Etelke is... Az ifjasszony szépséges kis huna. »Csak egy-két illanó tekintet volt beszédünk. Te mindég úgy futottál — de más szobából titkosan rám gyakran pillantottál...«

1844 karácsony estéje. Künn hóvihar csatáz, a kályhákürtön a szél furcsa riadót trombitál. A kerek asztal körül, a petróleumlámpa alatt ül a család, a rokonok és a jóbarátok. Ott vannak Vörö-

smartyék, — hiszen Vörösmartyé nemzetesasszony nagynénje Tündér Ilonának, — ott Bajzáék, az elegáns világú, Kürthy Lajos, a »Honi rejtelmek« írója, Kazinczy Gábor és Petőfi. A konyhán vígan patog a tűz. Az asszonyok a hagyományos karácsonyi kalácsot sütik és Etelke is sürgő-forog a néniel körül. Közben Sándor sógor, Vachott huszonnégyáru papiros-csillagot fabrikál. Az a babona, hogy 23 küllőjére ismerős fiatalemberek nevét írják, Etelke majd a párnája alá rejti a csillagot és hajnali sötétkor talál-

tomra leszakít egy ágat a csillagból. Akinek a neve azon az ágon lesz, — abból válik férje. Ha az tíres huszonnegyediket szakítja, akkor pártában marad.

Meggyújtják a karácsonyfát. A csillag huszonkét ágára hamar kerül név. A huszonharmadikra maga Petőfi írja a nevét és ezt a verset:

*Ha e sötét betűk, amiket itt leírok,
Lennének a balsors, amely tán téged ér,
Elvetném tollamat, nem írnék, bárha lenne
Minden vonásomért egy-egy ország a bér.*

... Éjfél jóval elmúlt, mikor oszlik a vendégség. A fehér hó gyorsan betemeti a távozók lábnyomát. Csak egy sovány fekete árnyék nem akar eltűnni. Ott kóborol hajnalig a hófúvásban, jár le és föl az ablakok alatt, mint a szilbak.

Ünnepre harangoznak reggeire virradóra. Etelke keresi a csillagot.

A csillag eltűnt!

Felkutatják érte a házat. Mindhiába. A párnája alól elveszett, semmivé lett, nyomtalanul...

Mikor Petőfi déliben beállit, elhalavánnyulva hallja a hirt.

Ómen. Rossz, gonosz ómen!

Karácsony éjszakáján Etelke meghűt. Január hetedikén Petőfi idegesen járkal hideg, fűtetlen szobájában. Maga se tudja, miért, de lehangolt. Hogy valahogyan enyhítsen az idegfeszültségén, néhány népdalstrófát vet a papírra. De amit ír, az olyan komor, baljósítu:

*Hull a levél a virágról,
Elvölök én a babómtól.
Isten hozzád, édes,
Isten hozzád, kedves
Galambocskám!*

Ezalatt Etelkének, aki ágyban fekszik regényt olvas föl az anyja. A beteg egyszerre csak megszólal.

— Mamám, mi volt ez? *Valami a fejből* mintha idecséppent volna?

A szívré megmutat. Az anyja megnyugtatta. De Etelke már csak ennyit mond: »Jaj, mamám!«

... Meghalt abban a peroban, mikor Petőfi leírja a sejtelmes Isten hozzád -ot. Mire a költő megérkezik, Vachott már a gyászszírral fogadja. Mintha villám szújtotta volna, egy roska a székra. Hióbb révedezve mered maga elé, majd keserves szokásban tör ki. Ott, abban a szobában, halott gyermekszereleme mellett írja a *Cipruslombok első versét: Elmondom, mit eddig...*

A temetésig nem mozdul Etelke mellől. Ó virrasztja halotti álmát és kutatja az örökre lezárt mennyboltszintű szemek titkát. A szerető testvér azután fehér ruhába öltözteti a halottat, aranyháját befonja, harnatos kis kezébe virágot tesz, — majd Petőfi és Vachott teszik sokogva a koporsóba. Aki életében oly szerlid és gyönyörű volt, örök álmában még csodásabb szépségű. Mintha csak szenderegne, olyan tiszta és friss a halott. És mosolyog, boldogan, édesen, kifürkészhatetlen titokzatossággal mosolyog...

*Mi szép, mi szép volt a halotti dnyom!
Mint hajnalban, ha fényes hattyu száll,
Mint tiszta hó a téli rózsaszálon:
Langgett fölötté a fehér halál.*

Január 8-án Székács József evangélikus lelkész, aki egykor keresztelte Etelkét, temetésre érkezik a házba. De nem merik eltemetni a szép halottat, mert tagjai még melegek. Hátha tetszhalott? Az orvosok élesztik, mialatt Petőfi kezéit tördelve áll a szoba sarkában.

Mindhiába. A halál nem sája vissza Etelkét.

És másnap, mintán először és utoljára homlokon csókolja a mindörökre alvót, ráborítja a koporsófüdelet a költő. Megindul a hosszú menet. Fialat írők talpig feketében viszik a fáklyát és világítják az utat Etelkének az örökkévalóságba. Petőfi gyalog kíséri a Váci-úti temetőig, mint a vőlegénye. Gyalog, hajadonfővel, mialatt hull, hull a koporsóra a hó...

Etelke szobáját most lezárják. De Petőfi addig rimánkodik, míg a temetés után 14 nappal megengedik Vachotték, hogy odaköltözzék, ahol szerelme utolsó sóhajtott. Ott gyötrődik azután álmatlan éjszakákon. Ott írja a Cipruslombok szívetpép strófáit. »Ugy jár-kél Etelke szobájában, mint az alvajáró. Majd kifűzi őt szilaj fájdalom az alig hantolt sir mellé, — majd ismét visszahajtja a szobába.«

Még éjjel is kijár a temetőbe. Mint a kósza lélek, úgy bolyong a sírok között és már a kakas kiált, mire elgyötörtten leroskad Etelke elhagyott ágyára.

Petőfi azután viszi az élet, viszi messzire a Wenckheim-ház sóhajosemléktű falai közül. De Etelke emléke kíséri mindhalálig.

Szivemen lesz képed, Etelkém, halálig!

Későbbi verseiben is megtaláljuk e bus emléket:

*Mikor mondd: menj Isten hírével,
Porladozsd porló szeretőddel!*

Beniczky Emil írja, hogy egyszer évekkel utóbb vere ment ki egy éjszaka a temetőbe Etelke sírjához, ahol egy verseét írt. Még 1847-ben is reá emlékezik Egressy Etelkéhez írott költeményében...

Utóbb Hadik-ház lett a Wenckheim-házból. Akkor vivódott benne a halállal a Haza Bölése. Azután eltűnt a ház, utca és új palota került a helyére.

Ma nem jelöl semmi, semmi a helyet, hol egykor az a sárga ház állott és magába foglalta a legnagyobb magyar szív tündéri szerelmét, tébolyító fájdalmát, hallotta panaszát, lenyelte örökre sóhaját. A nyugtalan lépések, a sóhajok, a versek, a szív dobbanással mindörökre elhangzottak, — a ház lakói eltűnt sírokban porladoznak. És hervadna már az emlék is a magyar szivekben?

Balassa Imre